ՊԵԳԱՍԵԱՆ

ԹՌՉՆԻԿ

ՕՐԱԳԻՐ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆՕՐԵԱՅ

Կը հրատարակուի ամեն ամսոյ 8ին եւ 22ին : — Վեցամսեայ շրջանին գինն է մէկ արծաթ Մեճիտ կանխիկ : — Տարազրութիւնները շրջանին սկիզբէն կընդունուին : — Դուրս երեսլիք օրագրաց նամբու ծախքը առնողին վրայ է : — Թղթ. քագրին վերաբերեալ նամակ կամ գրութիւն պէտք է ուղղել Մեծ նոր խանի վերի դուռը թիւ 2 : — Անվճար նամակ կամ ծրար չընդունուիր :

1864 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 22 — Բ· ՇՐՋԱՆ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ — ԹԻՒ 22

ԸՄՈՒՄՆՈՒԹԻՒՆ

Յատկութիւն եւ նպատակ սիրաւարութեան եւ ամուսնութեան:

Բ·

ԲՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՊԱՏԱԿ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

(Տես թիւ 21)

Ընտանեկան կարգադրութեան օրինաւոր եւ նախնական վախճանը ու նպատակը հրա- հանգել է — նոր սերունդ մը դաստիարակել: Այս աշխարհս կրթութեան ընդարձակ դպրոց մի է — կարող տեսարան մը յատկութիւն կազ- մելու համար: Կեանքը՝ ճշմարիտ նկատմամբ, եթէ ոչ ամբողջապես, դեռ գլխաւորաբար պատրաստիչ է:

Սակայն առանք ըսելով՝ ըսել չեմ ուզեր թէ, կրթութեան համար միայն ասոր աշխարհս է կրթարան, սա ընդարձակ տիեզերքին մէջ, վասն զի ուրիշ աշխարհքներու վրայ գիտցուած- նիս բաղդատաբար քիչ է: Ս· Գրոց մէջ ակ- նարկութիւններ կան — թէ որ յիրաւի ահնար- կութիւններէ աւելի չեն — մէկ կամ քանի մը քաղաքներու երաշխաւորութիւնն ունենալու մէկ ընդհանուր գերագոյն իշխանութեան մը նկատմամբ, արդ երաշխաւորութիւնները փորձ կամ վատահութիւն չե՞ն յայտներ· եւ հարկ չէ՞ որ այս ծրարեալ կամ պարփակեալ յառաջընթա- ցութիւնը կամ հանգամանքի պակասութիւնը ըստ հաւատարմութեան կամ անհաւատարմու- թեան հատուցուի:

Կրթութիւն բառով՝ որ վերը գործածե- ցինք, լոկ գիտութեանց կամ արհեստից կըր- թութիւնը յայտնել չեմք ուզեր, այլ իմացա- կան կրթութենէ մը աւելի նշանակութիւն մը ունի ան· օրօրանէն մինչեւ գերեզման, մարդուս ամբողջ երեք բնութիւնը — բնական, բարոյա- կան եւ իմացական — կրթութեան առարկայ է· մարդուս մարմինը ու միտքը կամ իմացականու- թիւնը պէտք է որ կրթուի, այս սկզբունքը բոլոր աշխարհս գրեթէ ընդունած է· սակայն այս կրթութեանց հետ մարդուս բարոյակա- նութիւնն ալ արթնցնելու, առաջնորդելու եւ բարձրանալու է կամ ուրիշ խօսքով՝ սիրտն ալ կրթուելու է· բայց այս կրթութիւնները այնպիսի եղանակաւ մը մատակարարուելու է, որ մարդկային էնքը չէ թէ միայն դէպ ի ե- կինք բարձրանայ, այլ կարելի եղածին չափ շու- տով եւ վստահութեամբ բարձրանայ:

Այս տեսութեամբ թէեւ մեր աշխարհը մեծ դպրոց մըն է — հրահանգող եւ պատրաս- տող դպրոց մը — եւ իւր ամեն զուարճութիւն- ները, ուսմունքները, զբաղմունքները եւ պար- տաւորութիւնները նորա կրթիչներն են, բայց ասոնցմէ աւելի անանկ մասնաւոր պարագաներ եւ հաստատութիւններ կան, որ մարդկային ընկե- րութեան յառաջադիմութեանը կը նպաստեն:

Ընտանեկան պարագաները ասոնցմէ մէկն է եւ շատ ճշմարիտ է թէ « ընտանեկան դպրո- ցին նման դպրոց չը կայ » որն որ ըստ Սուրբ Դր- քոց, եօթը հազար տարի առաջ հաստատուեցաւ Եդեմի մէջ՝ ի հաստատութիւն մարդկային ազ- գին յառաջընթացութեանը համար ամուսնա- կան կարեւորութեան· ինչպէս որ այս հաստա- տութիւնը հրամայողն ըսաւ « Ոչ լաւ է որ մարդը առանձին մնայ »·

Բայց ամուսնական հաստատութիւնը միայն տղայոց կրթութեանը համար կազմուեցաւ. ամենեւին. հանգամանք կազմելու գործը կամ մարդկային էակին կրթութիւնը շատ յարմարութեամբ կատարած անուելի. նախ՝ նա ծնողաց կրթութեան լուսմը կը պահանջէ, երկրորդ կը նշանակէ նոր սերունդին արտադրութիւնը, կազմակերպութիւնը եւ մշակումը. ամուսնական կեանց մէջ չէ՛ թէ միայն մեր բնական, բարոյական եւ իմացական աղդեցութիւնը կրկնապատկելով, եռապատկելով եւ բազմապատկելով շատցնելու եւ բազմանալու ենք ինքզինքնիս, այլ նոյն իսկ սերունդը շատցընելու եւ բազմացընելու ենք ԹՈՒԱԲԱՐ։ Նկրորդ պարտաւորեալ ենք նկատել որ այս ընկերական բազմապատկուած անդամները — թէ մեր փոքրիկ ընտանեաց եւ թէ մարդկային ամբողջ ընտանեաց մէջ գտնուին — մեզի նման յառաջընթացութեան մեծ օրէնքին տակին են։

Շարունակելի։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Ս. Նրուսաղէմայ նորընծիր Պատրիարք Գերապատիւ Նասայի վարդապետը, ամսոյս 21 ին Ընտրիական շոգենաւով Իզմիրէն Կ. Պոլիս հասաւ։

— Ինչպես մեր նախընթաց թուով, Կիլիկիա օրագրոյն խմբագիր Մեծարգոյ Տօքթէօր Մանուէլ Ր. Իւթիւճեանի Կ. Պոլիս ժամանելը ծանուցած էինք, ամսոյս 10 ին, վերջապէս ուղեւորեցաւ ի Փարիզ, բժշկութեան բարձր արհեստը կատարելագործելու համար։

— Ընդհակառակ. Ներա Ս. Նշրոյ դաւթեան եկեղեցւոյ քահանաներէն մէկը, աղքատիկ կնոջ մը համար ծանուցում ընելէն եւ գրեթէ անոր կիսամերկ ըլլալը իմացնելէն ետք "տարակոյս չը կայ, որ եթէ Աստուածածնին երկրիս վրայ գտնուէր, իւր լաչակովը պիտի ծածկէր այս աղքատին մերկութիւնը եւ այլն" ըսելով, փոխանակ ժողովրդեան կարեկցութիւնը աղքատին վրայ շարժելու, բազմութեան ծիծաղը դէպ ի իրեն կը հրաւիրէ. ամօթ որ Ներայի եկեղեցւոյն անպիտաններէն ալ տակաւին դժուար գլուխներ կերեւին։

— Նրուսաղէմայ Գերապատիւ Ներսէսեան վարդապետը Ներայի եկեղեցւոյն անպիտաններուն ալ տակաւին դժուար գլուխներ կերեւին։

Ս. Նրուսաղէմայ նորընծիր Պատրիարք Գերապատիւ Նասայի վարդապետը, ամսոյս 21 ին Ընտրիական շոգենաւով Իզմիրէն Կ. Պոլիս հասաւ։

— Ինչպես մեր նախընթաց թուով, Կիլիկիա օրագրոյն խմբագիր Մեծարգոյ Տօքթէօր Մանուէլ Ր. Իւթիւճեանի Կ. Պոլիս ժամանելը ծանուցած էինք, ամսոյս 10 ին, վերջապէս ուղեւորեցաւ ի Փարիզ, բժշկութեան բարձր արհեստը կատարելագործելու համար։

— Ընդհակառակ. Ներա Ս. Նշրոյ դաւթեան եկեղեցւոյ քահանաներէն մէկը, աղքատիկ կնոջ մը համար ծանուցում ընելէն եւ գրեթէ անոր կիսամերկ ըլլալը իմացնելէն ետք "տարակոյս չը կայ, որ եթէ Աստուածածնին երկրիս վրայ գտնուէր, իւր լաչակովը պիտի ծածկէր այս աղքատին մերկութիւնը եւ այլն" ըսելով, փոխանակ ժողովրդեան կարեկցութիւնը աղքատին վրայ շարժելու, բազմութեան ծիծաղը դէպ ի իրեն կը հրաւիրէ. ամօթ որ Ներայի եկեղեցւոյն անպիտաններէն ալ տակաւին դժուար գլուխներ կերեւին։

— Նրուսաղէմայ Գերապատիւ Ներսէսեան վարդապետը Ներայի եկեղեցւոյն անպիտաններուն ալ տակաւին դժուար գլուխներ կերեւին։

Այս հիւանդութիւնը, խել մը նշանաւոր անձինք մահուան մատնելով, բաւական կոտորած մը ըրեր է։

— Օրագրոյս միջոցաւ հրատարակուած ՀԷՆՐԻԱԴԱ անուն հեռաջրքրական պատմութիւնը 64 երեսներէ բաղկացեալ շատ տեսարան մը եղած կը ծախուի մեծ—նոր—խանը թիւ 2 եւ ամեն Հայ գրավաճառաց քով. Թռչնիկի եւ Զայնի բաժանորդաց համար 3 իսկ ուրիշներու համար 6 դուրուշի։

— ՅՈՅՍ ԴՐՕՇԱԿ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ անուամբ, Ընտանեաշունչ միաբանութիւնը Օդոստոսի սկիզբէն քառասնօրեայ դիրքով 24 երեսներով բանասիրական թերթ մը լոյս ընծայել սկսած է։

Թռչնիկը Ընտանեաշունչ նորահաստատ մամլոյն այս նախահայրին բերկրութեամբ սրտի ողջունելէն ետքը, ամեն կերպ յաջողութիւն եւ յաջողութիւն կը մաղթէ անոր։

Յոյսը կը հրատարակուի ամեն ամսոյ սկիզբին. տարեկան գինն է 2 արծաթ մէճիտ. բոլոր տոմսակրութեան տեղը Կ. Պոլիս Ա. Ահմետ բաշա գրավաճառ Պ. Գասֆաֆեանի խանութը։

Հայ խմբագրութիւնը ՅՈՅՍ եւ ՍԷՐ անուն օրագիրները ունենալէն ետքը, տակաւին ՀԱՒԱՏՔ անուն թերթի մը հրատարակութեանը կը կարօտի։

— Պալատու Ս. Էրեշտակապետ եկեղեցւոյ քարոզիչ Բալթուղիմէոս վարդապետը Ներայի գերեզմանատունը ննջեցեալ մը տարածատեն, նախկին առջեւ քահանայից հետ ընդհին պատճառաւ մը վէճի բռնուիլը եւ ննջեցեալը վիճով գերեզման իջեցնելէն ետքը, ի գարձին կռիւ մը մանելով օդին գաւաթներու միջնորդութեամբ քահանայից հետ հաշտուիլը, անկէ անցնող եւ այս խաղին հանդիսատես եղող արժանահաւատ անձէ մը կիմանանք։

Կրօնական ժողովը ականջները խցելէն ի վեր բաւական հանգստութիւն մը գտած է։

— Ուրախ եմք վերջապէս ծանուցանելու որ Երժանապատիւ Խրիմեան Մկրտիչ վարդապե-

մի հօր դատը տեսնուելով, Ազգային վարչութեան կողմանէ Մ՚էջ Ս. Պարապետ վանքի վանահայր ընտրուելէ է, եւ կը յուսամք որ քիչ ժամանակէն իւր պաշտօնը վարելու պիտի երթայ ըստ բաղձանաց համային ազգասիրաց եւ մանաւանդ Մշեցի ժողովրդեան. իսկ յիշեալ վանքէն եկող չորս վարդապետաց նկատմամբ մեր մանաւանդ գաղափարը, անոնց ալ եւս հոն չը վերադառնալուն մէկ միջոցը գտնելն է, վասն զի որքան որ յիշեալ անձերը, վարդապետի խուչպո, ճ-պէ եւ մօրուք ունին, սակայն այնքան անարժան են իրենց վրայ առած պաշտօնին, որ արժանի չեն Խրիմեանի գտնուած տեղը գտնելու, մանաւանդ որ իրենք չեն սիրեր զանի, եւ այս ընտրութիւնը բոլորովին իրենց կամացը հակառակ ըլլալուն, երբէք հանդստութիւն չի պիտի տան Խրիմեանին, որովհետեւ իրենք ալ հիմակուընէ այսպէս կը տարաձայնեն եւ պէտք է գիտնայ Վ՚արչութիւնը՝ որ այս վարդապետները հոն երթալէն ետքը խռովութիւնը երթէ վերսին արծարծի, կրկին անգամ զանոնք Պօլիս բերելը քիչ մը անկարելի կերեւայ, քանի որ Վ՚էջը—խանէն Պ՚ալաթիա երթալու համար չորս անգամ նամակ ընդունելնուն ետքը հազիւ թէ տեղերնուն երեցային. եւ տարակոյս չը կայ որ հազարաւոր անգամ զղջացած են արդէն Մուշեցիք Պոլիս գալերնուն վրայ. մէկ խօսքով Մը՚էջ գաւառին հանդստութիւնը ու անդորրութիւնը այս չորս վարդապետաց բացակայութենէն կախում ունի։

Կը խնդրենք որ այս կէտիս նկատմամբ ուրիշներն ալ խօսին։

— Նրեւակի եռեկոյ խմբագիրը, որ հնասիրաց եւ խաւարասիրաց պարագլուխ մը հանդիսանալու համար, աշխարհիս մէջ տեղի ունեցած ամեն բարի եւ օգտակար շարժուձեւերու, ընկերութիւններու եւ դիւցազուններու դէմ ակռա կը կրճտէ, այս անգամ իւր 33րդ թուռուքն մեղ դէմ ալ յարձակած է խիստ ծիծաղելի եւ կծոտի եղանակաւ. դուցէ Զայն, Ա՚եւ-է, Մ՚ոփ ապտակները ուտելը բաւական չը սեպելով մեզմէ ալ հարուած մը ընդունելու փափաքեցաւ. կը ցաւիմք ուրեմն որ այս անգամ տեղերնուս անձկութեան պատճառաւ չը պիտի կարենանք իւր գրուածոյն պատասխանել. բայց կը խոստանանք գալ անգամ զինքը յայտնաւակել։

— Պանդուխտ Պ. Գուրգէնեանը Ազգային դաստիարակութեան պաշտօնով եւ իւր գրական նուիրեամբը Ազգին բաւական ծառայութիւն ըրաւ յընթացս ութ տարուց. հիմայ՚ի մխիթարութիւն իւր Ծնողացը կը վերադառնայ իւր հայրենիքը, որուն յանցանացը Այսերական հրովարտակաւ նեղուած եղած է. Գուրգէնեանը կերթայ, սակայն ստակ ունի՞, ո՛չ. գրիչ մը. Պօլսեցին զայն շատ անգամ ճնշասեց. եւ Պօլսեցին (ինչպէս կըսէ ինքը) ակնկալութեան յոյս մը ալ չունի. մէկ պանդուխտ մը՝ որուն ընդացումները դարձեալ ազգին բարիքն էին։

ՉԻՎԻՃԻ ՏԷՐ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻՆ ԽՍՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Սպարթալեան Տիկնոջ յուղարկաւորութեան հանդէսին մէջ, Տէր Չիվիճին հանած պոռոտնէրը ներկայ թուով հրատարակել խոստացած էինք. ուստի խոստմնազանց չը գտնուելու եւ դլխաւորապէս չիշեալ... հանային ինչ աստիճան խռովայոյզ եւ կռռաւէր ըլլալը հանրութեան իմացնելու համար, կը վութամք նոյն օրուան եղելութիւնը համառօտակի նկարագրել։

Ննջեցեալին մարմինը Օգոստոս 29 ին շաբաթ առաւօտ Ս՚միւռնիա կը հասնի, հետեւեալ օրը՝ Ս. Նիկողեցւոյ աւետարանէն ետքը, տեղւոյն Ա՚ազ երէց Ա՚րժանապատիւ Տէր Գէորգ հայրը պաշտօնական կերպիւ քահանայից խուռը կերթայ եւ—հրամայեցէք եղբարք. երթա՛նք ննջեցեալին յուղարկաւորութեան հանդիսը կատարելու—ըսելով կը հրաւիրէ զանոնք։ Նոյն միջոցին անոնցմէ համբաւաւոր, պոռոտելէ եւ պոռոտելէ... Չիվիճի էֆէնտին կը պատասխանէ—երթանք, հը՛ը՛ը՛... (թռչնիկն ալ կըսէ չօ՛... ռ) — Ա՚ազերէսը մէկ քանի անգամ կը կրկնէ իւր հրաւէրը. ամեն անգամին ալ մի եւ նոյնը կը պատասխանէ մեր Չիվիճին։ Ա՚ազերէսը կարծելով որ պիտի գան, առանձին կը դիմէ ննջեցեալին տունը՝ ուր ամբողջ բազմութիւնը քահանայից գալուն կսպասէր։

Ա՚եծապատիւ մահտեսի Նշան, Պարտիզպանեան Պետրոս, մահտեսի Յակոբ եւ Ա՚այրապետ աղաներուն կողմէն, Սպարթալեանի հօրեղբայրը Դանիէլ Ազան խրկուելով, մասնաւոր հրաւիրանօք կանչուեր է նաեւ Պալապանեան Տէր Յակոբ հայրը։

Ժամ մըն ալ կանցնի տակաւին քահանային եկած չըլլընուն համար ***, կը խնդրուի Տէր Գէորգ հօր՝ որ կրկին անգամ երթայ միւս քահանաներն ալ բերելու, սակայն Տէր Գէորգը կը դիմադրէ (քանզի երեք անգամ հրաւիրած էր զանոնք) պատճառ բացատրելով մը, դուշակելով Զիվիճին նոր ըարաճ որոգայթը** կամ լաւ եւս է ըսել խաւարութիւն մը հանելու մտադիր ըլլալը, որ իւր ԲՆԱԿԱՆ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆ է։

Վերադարձ մը եւս սպասելով, Տեղւոյն Թաղական խորհրդոյ անդամ Մեծապատիւ տիրացուեան Սարգիս եւ իւր եղբայրը Նուպար աղան, կաղաչեն Տէր Գէորգ հօր, որ խոնարհի անգամ մըն ալ երթալ եւ հրաւիրել զանոնք։

Տէր Գէորգ հայրը առանց դիմադրելու, սակայն սիրտը սաստիկ վիրաւորուած, աչքերն արտասուք թափելով վերոյիշեալ աղանեղբուն հետ ճամբայ կելլէ, անոնց հրաւանը կատարելու նպատակաւ. եւ հազիւ թէ Տէր Գէորգի բերնէն—աս բանը ընելու չէիք աղաներ. 37 տարեկան քահանայ մը, վեցամսեայ նորընծայ մանուկներուն ո՞րքը գիս կը տանիք. նա մանաւանդ որ երեք անգամ հրաւիրած եմ գլուխնիս եւ այլն—խօսքերը կը լսուին, կը մարի կ'ինայ. այս դէպքը բարեբաղդաբար Ընդհանուր ընտանեաց * տան մը առջեւ պատահելուն, անմիջապէս ներս կառնուի, եւ ամէն պէտք եղածը ընելով՝ բաւական դժուարութեամբ խելքը գլուխը կը բերուի։

Այս միջոցին, Տէր Գէորգ հօր ընկերակցող աղաները առանձին կերթան քահանաները հրաւիրելու, Տիրացուեան Սարգիս աղան, Զիվիճին ոտքը կ'ինայ—ամա՛ն տէր հայր ոտքդ պագնեմ, ելի՛ր երթանք—ըսելով. Զիվիճին կը պատասխանէ մինչեւ Ընտրելեալը ոտքս չի դայ տեղ մը երթալիք չունիմ, եւ այս քահանաներն ալ չեն կրնար երթալ, որովհետեւ ես Ս. Պատարագին փոխանորդն եմ եւ եթէ խօսքիս համաձայն չը վարուին, . . . կառնեմ—այս միջոցին Զիվիճիի համախոհները ամենքը մէկ բերան կը պոռան—չէ՛ տէր հայր չէ՛, ձեր հրամանին ամենեւին դուրս չենք կրնար ելլել, դուք ինչպէս կը կամիք, այնպէս պէտք է ընենք, որովհետեւ . . .—աղաները սոսկալեաց կը դառնան եւ Ընտրելեալին ձեռքերէն բռնելով քահանայից խուռը կը բերեն կը նստեցնեն. ապա Ընտրելեալ հայրը կը կրկնէ իւր հրաւէրը—տէր եղբա՛ր, ելէք երթանք, օտար ազգաց առջեւ չը խայտառակուինք—Զիվիճին կը պատասխանէ—ֆռսանտ պո՛ւ ֆռսանտ սըը. մինչեւ որ այն տէր Յակոբ շունը, ննջեցելոյն տունէն դուրս չելլէ, մենք չը պիտի երթանք—ճիշդ այս միջոցին ԶՄիւռնիոյ երեւելիներէն Մեծապատիւ Հայրապետ աղան վրայ հասնելով եւ Զիվիճիին այս յանդուգն խօսքերը լսելով, սաստիկ զայրացած վրան կ'յարձակի, իրեն քանի մը . . . տալու նպատակաւ, դժբաղդաբար քանի մը խաղաղասէր անձինք զանի բռնելով թող չեն տար, եւ դժուարաւ կը համոզեն զՁիվիճին, որ Տէր Յակոբը չը պիտի առնէ։

Ընդհակառակն ահա՛ մեր նոր Յիսուսը իւր աշակերտները եահն ձգելով կը դիմէ ննջեցելոյն տունը։

Իսկ եկէք եւ յանկարծ ամբաստանեալ Տ. Յակոբը, ամենեւին բերանը չը բանալով եւ ատանց մէկու մը դանդատելու, յուղարկաւորութեան ժամանակ, բազմութեան եռեւէն գացած ատեն, փողոցէ մը դառնալով իւր տունը կերթայ. սակայն ԶՄիւռնացւոց ազատասէր եւ ողջամիտ խումբը ալ չը կրնալով համբերել, երկուշաբթի առաւօտ խմբովին Ս. Լուսաւորչայ Եկեղեցին կը դիմեն եւ Զիվիճին Ընտրեալ կարգացած ժամանակը, արժանի չե՞ս Ս. Եկեղեցին մտնելու, դո՛ւրս ելէր դո՛ւրս պոռալով, Ընտրեալը ձեռքէն կառնեն, եւ զինքը եկեղեցիէն կը վռնտեն. կարգը կու գայ

*** Զիվիճին, իւր կիրքը յագեցնելու համար չուզեր ննջեցեալի մը երթալ (ու դրամ է) հապա եթէ հիւանդի մը համար Ս. Հաղորդութեան կանչուի՛ (ու չէ է) . . . տեղէն չը պիտի երերայ եւ նոյն հիւանդին ալ առանց իւր վերջին պարտաւորութիւնները կատարելու դերեզման իջնելուն տարակոյս չի կայ։

** Ընթերցողք հարկաւ պիտի զարմանան թէ ինչ որոգայթ կրնայ լարել Զիվիճին ննջեցելոյն յուղարկաւորութեան առեն, եւ կամ ինչ հարկ կայ.—որովհետեւ ննջեցեալը Մեծապատիւ Սպարթաքեանի լծակիցն էր, որովհետեւ պարզապէս խօսքով ննջեցեալը Սահմանադրական էր, չէ մի որ Տ. Զիվիճին եւ Տ. Տէօքմէճին անդրասահմանադրական են, պաշտպան . . . ներուն, ահա այս է պատճառը։

* Վէմեան Սիմէօնի եղբայր, Մեծապատիւ Մատթէոս աղային, որ բոլորովին եղբօրը բնութենէն տարբեր է։

Տէր Տէօքմէճիին • բայց բարեբաղդաբար Ե-կեղեցին չը գանուիր , վասն զի նա աւելի պիտի խայտառակուի եղեր • եւ չատ հաւանական էր որ իւր յանդուգն բնաւորութեամբը նոյն խմբին դէմ գնելու փորձ մըն ալ ընելով • • • մըն ալ ուտեր :

Ձը մոռնամք ըսելու որ այս անցքէն անմիջապէս եառքը Երժանաւոր Հիւլինկիրեան Յակոբոս վարդապետ հօր խնացուցեր են որ գԱիւռնիա վերադառնայ , վասն զի եմք որ հայր Հիւլինկիրեանը ամեն ազդու միջոց ձեռք առնելով գԱիւռնիոյ խաղաղութիւնը վերանորոգելուն համար պէտք եղածը պիտի տը-նօրինէ :

Եհա՛ Պ • Երշալուսոյ պատուելի եւ պատուելի հրատարակած Տէր Հիւլիճին • արդեօք Երշալոյսը կը խոկի , եւ կամ իւր մտերիմը դարձեալ արդարացնել պիտի Ջանա՞յ — կարծեմ ալ խաւարէն լոյս կու տայ՝ եւ Լոյս մը պօռա-լով նոր ճամբորդութեան կապաւինի :

Երդե՛օք Սրբազան Պատրիարքը լո՞նչ կրսէ այս անցքին , կամ ինչ ընել կը մտածէ գԱիւռնիոյ արդի խռովութեանց առաջքն առնելու • կը ներէ արդեօք , որ Հիւլիճին—ես Պատրիարքի վոխանորդ եմ—ըսելով իր ուզածը ընէ • եւ թէ քահանայ մը ուրիշ քահանայի մը շուն ըսած առնէ , մենք լո՞նչ ըսելու եմք անոր • եւ թէ իրեն պատիւ կը բերէ Հիւլիճիի վոխանորդութիւնը • եւ այս ամենէն եառքը ինչո՞ւ անտարբեր կը մնայ տակաւին • • • :

Տէր լոյս իմ եւ կեանք իմ , աղէտյան քիմ տինեցէն քիմ :

ԽԱՑՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուրբը հարիւր քառասուն անդամ լուսնոյ շրջանը հարիւղ , եւ քանըհինգ տարիներէ հետէ Ազգին մէջ խմբագրութեան պաշտօն վարող Պ • Երշալուսոյ խայտառակուիլը թէեւ չէինք ուզեր , սակայն Հանրութեան ճնշան ալ մանաւորի մը օգտին չէինք կրնար զոհել • ուստի իւր 734 եւ 735րդ թիւերուն միջոցաւ Հիւլիճեան Տ • Յովհաննէսի եւ Պալասանեան Տ • Յակոբի նկատմամբ հրատարակած երկու նամակներուն արժէքը ճանչցընելու , եւ բարեմիտ հասարակութիւնը յիշեալ նամակներէն չը խաբուելու համար՝ կը փութամք այս անգամ Ազգին քահանաներէն մեզ խրկուած հետեւեալ դըրութիւնները հրատարակել •

« Հանի մը քահանայ ստորագրած են , ո-րոնց երկուքն ալ նորընծայ են , ես ստորագրած չեմ եւ տեղեկութիւն ալ չունիմ• թէպէտ ըսպիսկոպոսին որ ստորագրեմ , սակայն չը համոզուեցայ առանց խորհուրդի ըլլալուն եւ մէջը արդարութիւն չը գտնելուս համար » :

Տէր Գէորգ աւագ քահանայ:

« Ընդհակառակ Հիւլիճի Տ • Յովհաննէս քահանային համար ստորագրութիւն մը տուի՝ զան բոլորովին արդարացնելու համար է եղեր , գիրը չը կարդալով եւ ոտքի վրայ պաշտօն մը ունենալով սխալմամբ ստորագրութիւն դրի • նոյն Տ • Յովհաննէս Հիւլիճեանի համար տուած ստորագրութիւնս կը հերքեմ , չեմ ընդունիր , իմ սխալմունքս ճանչնալով կստորագրեմ » :

Տէր Առաքել քահանայ:

« Տ • Յակոբի խնդրոյն նկատմամբ Սրբազանին կողմէն խրկուած նամակին պատասխան տալու համար , գրուելիք նամակին որոշումը Երշալուսոյ մէջ հրատարակուած նամակը չէր • այլ ճշմարտութեամբ մը պատասխանելու խորհուրդ եղաւ մեզի որ խոստովանաբար էր • թէպէտեւ հրատարակեալ նամակը ստորագրած եմ , բայց մեր առաջին որոշման յարմար կարծելով այն նամակը , առանց կարդալու ստորագրեցի • ուստի կը հերքեմ այն տուած ստորագրութիւնս եւ անվաւեր ըլլալը կիմացնեմ• ես կը կարծէի թէ քահանայիս մէջ եղած խորհուրդը ճշմարիտ խորհուրդ մըն է , ուստի առանց կարդալու ստորագրեցի • խաբեբայութիւն ըլլալը չէի գիտեր » :

Տէր Գէորգ աւագ քահանայ:

« Տ • Յակոբ Հօր նկատմամբ Երշալուսոյ մէջ հրատարակուած նամակին նիւթը մեզի համար անտեղի կը սեպուի , որովհետեւ այս քահանային դէշութիւնը տեսած չեմք եւ ապէկութիւնը քիչ շատ լսած եմք • բայց մեր անգիտաբար ստորագրելը մենք մեծերուն նայելով խաբուեցանք , որովհետեւ նորընծայ ըլլալնուս ամենեւին բանի մը տեղեկութիւն չունէի » :

Տէր Աւետիս քահանայ:

Եհա՛ յայտնի կը տեսնուի որ Երշալուսոյ հրատարակած երկու նամակներուն մէջ վերոյիշեալ երեք քահանաները ստորագրութիւն չունին • Տ • Պետրոս քահանան ալ իւր ստորագրութիւնը յետս կոչեր է Ծաղկան խորհրդ-

դոյ ատեանը, Տ· Սիմէոնը եւ Տ· Դաւիթն ալ դուրսերն են ... զարմա՛նք· արդեօ՞ք Ընշալուսոյ քահանայից դաս ըսածը ո՞րն է· չէ՞ մի որ մեր նախընթաց թուոյն միջոցաւ ըսածնուս պէս միայնակ եւ խայտառակ մնացին Ձվէյն, Տեւէրեին եւ Ընշալոյը։

Մի կարմիրը Պ· Ընշալոյս, խօսի՛ բայց ճշմարտութեամբ ալ հերիք է քու կիրքդ յագեցընելու համար հազար ու մէկ կեղծ ու պատիր միջոցներու դիմելդ· եւ եթէ չես ուզեր աւելի խայտառակուիլ, կը պարտաւորիս այսուհետեւ Օ՚Միւռնիոյ նկատմամբ կամ բոլորովին լռել եւ կամ անաչառութեամբ դրել։

Ահա այսպէս իմանալու է Ընշալուսոյ Ը՚Օ՚Միւռնիոյ նկատմամբ հրատարակած բոլոր միւս նամակները։

ՅԱՒԱԼԻ ԼՈՒՐ ՄԸ

Օ՚Միւռնիայէն մեզ հասած վերջին նամակները կ՚իմացընեն, որ եռապետք Տէր Ձիվճին Պռնովա (մէկ ժամ հեռաւորութեամբ գիւղ մի է) տարեր են, հոն հասարակութեան կամաց կառակ Պատարագ ընել տալու համար· հասարակութիւնը իմանալով գացեր եւ հոն ալ արդիլեր է· եռապետք տեսչութեան զինուորներ բերելով եկեղեցին մոցուցեր եւ բաւական տահին ու վրայ ըլլալէն ետքը ժողովրդեան մէջէն եօթը հոգի իբրեւ ապստամբ մնանելով բանտարկել տուեր են· ժողովուրդը իւր հաւատոյ սկզբանց ոտնահարուելուն վրայ իրաւամբ զայրանալով, 60 ընտանիք եւ Տ· Յակորը Պապականութեան կը դիմեն (բայց եռապետք կը պօռան ըսելով· «Լատերսե հէվսի կիթէին, զէնկիներին սէօզիւս օլաճագ, պուրասը Աթամ պօլ տէյիլ) եւ իսկոյն կընդունուին։

Ընշալոյը այս անգամ իւր 736 թուովը իմացընելէն ետքը գոչել չ՚առնոյ կը խորոյ ուրախութիւնէն· սակայն ի՞նչ օգուտ· միթէ կարելի՞ է վուչիլբ խաղող կամ տատասկէ թուզ քաղել։ — Ընշուշտ ոչ· Ա՚յս կէսս վրայ խօսիլը յաջորդ թիւերնուս թողլով, Օ՚Միւռնացոց կողմէն խրիւսաճ սա հետեւեալ հարցումը կը վերջանք հրատարակել։

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

Ընծառատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր

մէն խոնարհաբար կը խնդրենք, որ բարեհաճի սա հետեւեալ խոսքերուն ինչ ըլլալը մեզ իմացընել։

— Դարձ հաշտեա՛ ընդ եղբօր քում եւ ապա եկեալ մատուսջիր ջՊատարագն քո։

— Եթէ անարժանութեամբ հաղորդի, կըրկնի ջՔրիստոս ի խաչ հանէ։

— Ո՛վ որ ունիցի խէթ ընկերի իւրոյ եւ ոչ երթեալ նախ հաշտիցի, ո՛չ է պարտ նմա մերձենալ ի Սրբութիւնն եւ Պատարագ մատուցանել· եւ որ հակառակ գործէ նա զմտան Յուդայի առցէ։

Ձիվճին ժողովրդեան մէկ մասին հետ անհաշտ ըլլալը չը յիշելով, զինուոր զօրութեամբ ջՔրիստոս պատարագելու փորձ փորձեց· բազմութիւնը զայն արդիլելուն, Ընշալոյը ջոնդ եւ կեղծ կոչ հրատարակեց· առայժմ տարօրոշ մը նացած ենք· չենք գիտեր թէ Ընշալոյին հաւատքը ճշմարիտ է, չէ նէ մերը· կսպասենք տակաւին տասն օրի չափ, ինչպէս ըլլալը իմանալու։

Զմիւռնացիք։

Պօլսէն մեհնած օրս խոստացայ ձեր աղնըւութեանը Ազգային լուրեր եւ տեղեկութիւններ հաղորդելու, ուստի պարտ յանձին կը համարիմ քանի մը աւուր ճանապարհորդութեան մէջ տեսած յետադիմութիւններս ու յառաջադիմութիւններս անկողմնապէս ոգւով ձեզ իմացընելու։

Պօլսէն ուղղակի Տրապիզոն ելայ եւ չորս օր ինձեւանեցայ, սակայն եւ ոչ մէկ յառաջադիմութեան նշոյլ մը կրցայ տեսնել· ազգային դպրոցները բազմութեայ պարապութեան նուիրեալ են, որոնց ճշմարիտ ուրուագիծը Ազգային Օրագրիդ առեջ հաղորդած են հանրութեան· վասն որոյ աւելորդ կը համարիմ մանրամասնաբար դրելով նամակս երկարել· Տրապիզոնէն մեկնելով հասայ Պայպուրտ· ուր եւս ոչ մէկ ազգային յառաջդիմութեան ընթացք մը կրցայ տեսնել· հոս ամէն բան զանցառութեան քօղով ծածկուած է· անկէ ճանապարհորդեցինք ի Կեվ գիւղ· հոս բաւական ազգասէրներ գըտնեցաւ բաղդն ունեցայ, որոնց գլխաւորներն են Տ· Տաճատ քահանայ, Սահակ, Յովհաննէս Նշխարալ, եւ Յակոբ պարոնները, եւ հոր-

հակալ եմ որ իմ յորդորներս ընդունելով խօսք առնին դիւղին այժմեան կացութիւնը աւելի բարեկարգ վիճակի մը մէջ մտցնելու. այս գիւղէն ըսին, որ Սահակ վարդապետը Ղէմիաճին երթալու ժամանակ առանձին նամակաւ մը իւմացուց մեզ թէ, 'ի գարձին պիտի իջեւանիմ. ուստի բաւական ճախք ըրինք, սակայն վերադարձին ընդ այլ ճանապարհաւ երթալով հոս չը հանդիպեցաւ. չենք գիտեր ի՛նչ պատճառաւ:

Վանի մը օրէն հասանք Կարին, ուր Նշ. Ֆիլէճեան Սարգիս Եֆենտին, իւր ազգասիրական ոգւովը մեր ամեն պակասութիւնները լեցուց. գոհ եմք նաեւ Ս. Ըռաչնորդէնալ՝ որ մեծ մարդասիրութեամբ զմեզ հիւրընկալեց. հազիւ թէ երկու ժամի չափ հանգիստ առած էի, երբ ազգային վարժարանները շրջելու, ուր 600 էն աւելի աշակերտ գտայ, քիչ չուրախացար Օ. Աբաթեան Կարապետ պատուելիին եւ Ըրժանապատիւ Տ. Մինասեան Տ. Գրիգոր հօր ժառանգաւորաց դպրոցներուն բաւական յառաջադիմութեան մէջ գտնուելնին տեսնելը. յիշեալ դպրոցներուն մէջ 60 ի չափ քերականութիւն, 30 ի չափ ճարտասանութիւն, եւ 15 ի չափ տրամաբանութիւն կարդացող գտայ եւ յուսացուածէն աւելի յառաջադէմ գտնուելնուն քիչ չը զարմացայ. իսկ միւս նախակրթարան դպրոցներուն ուսմունքներն էին, Հրիստոնէական վարդապետութիւն, Հայոց պատմութիւն, մաքուր գիր եւ երեսաւարժութիւն. վերջապէս ուրախութեամբ սրտի կու գամ իմացընել իմ սիրելի Ազգայնոց որ Կարին բաւական յառաջադիմութեան մէջ է, եւ ուրիշ գաւառներու հետ բաղդատելով կրնամք նախատսել Կարնոյ դպրոցները. որոնց համար, Ազգը պարծի ընդհակառակն երբ թէ՛ Ս. Ըռաչնորդին, թէ պատուարժան թաղականաց եւ թէ՛ պատուելի դասախարակաց:

Ընտի մեկնելով գացի Ըրշարունի ընթերցարանը. ուր թանգարանի վերատեսուչ ազգասէր Պ. Օհննեսին ըստ իւր բնաւորութեան մարդասիրաբար ընդունեց. հոս գտայ Կարնոյ պատուաւոր քահանաներէն վեց անձինք եւ մէկ Հռոմէական Հայ վարդապետ մը. նաեւ բաւական ժողովուրդ. վերատեսուչը կը կարդար 2ԱՑՆ պատուական հանդէսին 24րդ թիւն, հարկ եղաւ կէտերը դիւրիմաց եւ պարզ բառերով բացատրելով. 14 ի չափ ազգային օրագիրք եւ լրագիրք, Ամէնուայը Ֆիւնուն մը եւ Հռուիէ մը միշտ պատրաստ են. այս թանգարանը գրքերէ ընդհանրութեան իրբեւ դպրոց կը ծառայէ. բոլոր Կարնեցւոց բերնէն գովութիւն եւ շնորհակալութիւն լսեցի այս մասին, եւ ի՞նչպէս չը լսէի, մինչդեռ գործը ինքնին գովութեան արժան է. Կեցցե՛ն Կարնեցիք, որ ասանկ Ազգօգուտ ընկերութիւն մը իրենց մէջ ունեցեր են, որն որ արդարեւ մեծ պարծանք եւ յայտնի ապացոյց է Կարնոյ յառաջադիմութեան:

Թաղական խորհրդոյ մեծապատիւ անդամները իրենց այցելութեամբը մեզ պատուասիրեցին. ասոնց համառօտ խօսակցութիւններովը քաջ համոզուեցայ թէ ի՞նչ ոգւոյ եւ գաղափարաց տէր անձինք են, ուրիշ բան չը կրցայ լսել ասոնց բերնէն, բայց միայն սա խօսքը «Չանք ընենք անձնուիրաբար եւ զոհենք ամեն հնարք 'ի մասին ազգերնուս յառաջադիմութեան. զի արդի տարրտամ կացութիւնը մահ կսպառնայ մեր ապագայ սերնդոց». եւ իսկոյն շատ անդամ տեսայ, որ համախմբեալ այս նիւթիս վրայ կը խորհէին. սոցա այցելութիւնն ընդունելուս եղբը, փոխադարձ այցելութիւնն ըրինք իւրեանց խորհրդատեղին, որ առաջնորդարանին միջնայարկը ընդարձակ եւ փառաւոր սենեակ մըն է. խիստ կարգադրեալ տեսայ դիւանատան ամեն գործառնութիւնները, արձանագրութիւնները, վերջապէս համոզուեցայ՝ որ այս խորհրդոյն անդամները ստաղանդաւոր գլուխ ունին, շաբաթը երեք նիստ կընեն. խնդրատոմսերնիս եւ յանձնարարդիք խիստ շատ են. բռնութիւնք, անիրաւութիւնք, զրկողութիւնք, եւ այլ ամենայն իրք, որք վէճի, քննութեան, եւ դատաստանի ենթակայ են, ասոնք իւրեանց որոշ վճիռն ընդունելով զոհ սրտիւք եւ զուարթ դիմօք դուրս կելլեն. Կարնոյ հաստատութեան ամենուն բերնէն, Թաղական խորհրդոյն շնորհակալութիւններ, եւ Առհմանագրութեան կենաց բարեմաղթութիւններ կը լսուին. Աղբիւր ուրուն ամեն անոնք, որք այս տեսակ ազգին յառաջադիմութեան հոգ եւ խնամք կը տանին անձնուիրաբար:

Ըռաչնորդարանին փառաւոր շէնքէն հազիւ երկու քայլ հեռու մեծ ընդարձակութեամբ եւ կրկնայարկ 800 մանկտի պարունա-

կող՝ի հիմանց եւ նոր դրութեամբ վարժարան մը շինել կու տայ ճշմարիտ ազգասէր եւ բարեբար, Մեծապատիւ Մ. Յակոբ Էֆէնտին Մակարեան. որուն որչափ ծախքի կարօտ ըլլալը ամեն տեսնող կարող է հասկնալ, մանաւանդ իւր ազգասիրութիւնը եւ առ Ազգային ունեցած ազնիւ զգացմունքները. Կեցցէ՛ ուրեմն Մակարեան տոհմին շառաւիղը, ահա՛ այսպիսի ազգասիրայ շնորհիւը, անշուշտ ապագային մէջ պատուաւոր անդամներ պիտի հանին՝ի շինութիւն հայ ազգին։

ԳՐԻԳՈՐ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Մինչդեռ Ազգին գործերը երեսի վրայ մը նայած է. մինչդեռ Ա. Աթոռ վերջին թուոյն միջոցաւ Ա. անցի Պ. Ըսատուրի դահին նը. կատմամբ չորս տարիէ հետէ Պատրիարքարանի անտարբեր մնալը կը կարդամք, քիչ չենք զարմանար երբ կը տեսնենք որ՝ Դարահէօմրիւկի ֆէրպոյէն ու Պատրիարքարանի ֆաթո. օղլանը Յովհաննէսին մէջ ծագած չնչին վէճը, Ս. Պատրիարք հայրը բանի մը տեղ դնելով նամակ նամակի վրայ կը գրէ, գահի կը հրաւիրէ եւ որ զարմանալին է՝ թաղեցիի մը վկայութիւնները ուրտ հանելով յիշեալ Յովհաննէսը էրաթոյ հանդիսացնել կը ջանայ. հոգ չէ ինչ որ ալ ըլլայ, սակայն կը պարտաւորիմք խմացնել Սրբազան Պատրիարք հօր՝ որ յիշեալ Յովհաննէսին բռնած ընթացքը երբեք պատիւ չը բերեր Ազգային Պատրիարքարանի, եւ կամ Պատրիարքարանի ապաստաւոր մը գանուելուը ներելի չէ լրւեն, իւր կամքին ուզածն ընել։

— Ընդհերքն հրատարակուած պարբերականէ մը մէջ Կոլկաեան գաւառը նեռու վայօք յոդուած մը կարդացած առենս, Կասպից ծովուն եղերքները բնակող մեր Ազգայնոց վայօք հեռաբերքրքական եւ միանգամայն զարմանալի տեղեկութիւններու պատահեցայ՝ որոնք մեզ համար դիտնալը հարկաւոր եւ օգտակար ըլլալը նշմարելով արժան գտաւեցի թարգմանել։ Ազգերնուս համար միշտ շահաւոր է տեղեկանալ՝ ամեն օտար լեզուով եւ օտար աղբիւր մէջ մեր վայօք հրատարակուած լուրերուն եւ տեղեկութիւններուն, որով կրնանք տեսնել թէ մեր պակասութիւնները եւ կատարելութիւնները (եթէ կան) ինչ դոյներու կը ներկուի. դարձեալ, թէ ո՛ր սովորութիւնները կարգերնիս եւ կանոններս անոնցմէ միարերան կը պարսաւուի կամ կը գովուի։

Ամեն ազգ ասոր եաւէն է, մենք ինչո՞ չըլլանք։

Այս հայերը Դարապաղի գաւառին մէջ ըլլալնուն, այն երկրին աշխարհագրական տեղեակ ալ դնենք, որով դուրս դիւրհասկանալի ըլլայ ընթերցողաց։

«Դարապաղի գաւառը» կրսէ պատմիչը «Երասխայ Ընդհեմեան կողմէն բաժնուած է Պարսկաստանու երկրէն, եւ բոլոր միւս կողմէն ալ շրջապատուած է Օտուսայ գաւառներով, որոնք են Շիրվան, Շէքի, Ղզլպափերփ, Նախջեւան եւ Ընդեան, ունի 13000 քառակուսի վրս տարածութիւն։

«Այս անունը իւր ընդարձակ անտառներէն ընդունած է, որ Խոսրով—պարպէնէ լեզուով կը նշանակէ «Թագաւորական պարտէզներ»։

«Դարապաղի հայերը քանի մը ընտանիքներէ բաղկացեալ աղնուականութիւն մը ունին, որոնց մեծն Շահ Աբպաս՝ Մելիքներ, կամ իշխաններ տիտղոսը տուած է, եւ զաւակէ զաւակ ալ կը ժառանգեն։

«Աղերնին բազմաթիւ է որ կը բաղկանայ երկու արքեպիսկոպոսներէ, շատ մը եպիսկոպոսներէ, քահանաներէ. ունին քանի մը վանքեր. թէ կղեր եւ թէ աշխարհական երկուքն ալ ոգեւոր են, եւ իրենց կրօնական դիտողութիւնները քիչցած է. որ եւ է մէկը՝ որ կոյսմը հետ ամուսնացած է եւ կարդալու կարող, կընայ քահանայ ըլլալ. եկեղեցիին կամ՝ նոր կիւ սեռեակի մը մէջ 40 օր ցոլեկ եւ գիշեր սուրբ մատեանները կարդալով. այս լինելէն ետքը տեղւոյն եպիսկոպոսէն կը ձեռնադրուի, բայց եթէ քահանային կինը մեռնելով նորէն ամուսնանայ, իւր սրբազան հանգամանքը կը կորսընդնէ։

«Դարապաղի հայերը իրենց կրօնքին հետ բռնած են շատ մը մահմետական եւ մինչեւ անդամ կռապաշտական սովորութիւններ եւ սովորութիւններ. մանեակի մը միջոցաւ եկեղեցի կը հաւաքուին, եւ կը մտնեն հոն առանց գլուխնին բանալու։

Շարունակելի։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Օրագրոյս առաջին շրջանի ամբողջ 12 թիւերը կը ծախուին 5 ղուրուշի։

ՕՐԱԳՐՈՅՍ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ Տ�եղերն են

Կ. ՊՕԼԻՍ.	Մեծ Նոր խանի վերի դուռը Թիւ 2։
ԻԶՄԻՐ.	Տ. Յակոբ Քահանայ Պալասանեան։
ՏՐԱՊԻԶՈՆ.	Խաչատուր աղա Ելմասեան։
ՆԻՔՈՂՈՍ.	Մարգիս աղա Դ. Ահարոնեան։
ՍԻՒԱՍ.	Պետրոս աղայ Պայտզեան։
ՂԱՆ.	Ղեւոնդ վարդապետ Բիւրթալէմեան։
ՀԱԼԷՊ.	Յովհաննէս աղա Ս. Փիւրթեւեանօֆ։
ԹԻՓԻՐՏԱՂ.	Ընծեղացոհաղ Թոմգարան։
ԻԶՆԻՄԻՏ.	Հաճի Յակոբ աղա Նազարէվեան։
ՆՇՈՎ.	Խաչատուր աղա Մանուէլեան։

ԹՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԻՆ
ԳՐԻԳՈՐ Վ. ԱԼԻՍԱԹՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Ե. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, ՓԻՆԱԶԱՆՃԻԼԱՐ